

tardabit ad patientiam uocans auditorem, ut uaticinio fidem adhibeat; horatur, dicens eum qui his rebus crediderit, ubi ex sua ipsius fide iustus declaratus fuerit, uitam, quae Deo placeat, uicturum sicut econtrario, qui non cediderit, ubi subtraxerit se, non confidens neque credens his quae dicta sunt, futurum ut non bene sibi placeat anima in eo. Ergo nos quoque ipsa haec lequentes, si committauerimus ita ut quod prius est, posterius; quod uero posterius est, translatu prius faciamus, iensem uerborum integrum conferuamus: sic enim post illud, Quoniam ueniens ueniet, & non morabitur: statim subiungemus illud, Iustus autem meus ex fide uiuet, & huic ipsi concretemus illud. Si subtraxerit se, non bene sibi placet anima mea in eo. Cū hoc uero sensu etiam Aquila concordat, dicens: Si cūtabitur, accipe illum, quoniam ueniens ueniet, & non tardabit, ecce tardus sit, non recia anima mea in eo, & iustus ex fide ipsius uiuet.

Quod terribilis sit auditus de censu Domini de celo, & facta illius cum admiratione, quod quam ipse ueniet, auersa terra ipsius laude complebitur. & noui ipsius testamenti uerbum, ad omnes homines penetrabit. Cap. XV.

Habacuc. 3. **D**omine audiui auditionem tuam, & timui. Intellexi opera tua, & obstupui, in medio duarum uitarum cognoscere, dum anni appropinqua bunt, notus fies: dum aderit tempus, declaraberis: dum perturbata fuerit anima mea in ira, misericordia memor eris. Deus de Thama ueniet, & sanctus de monte umbroso dabo, cooperuit celos uirtus eius, et laude eius plena est terra: & splendor eius ut lumen erit. Corona in manibus eius, & poluit di lectionem fortem roboris sui: ante faciem eius ibit uerbum, & egredietur in campos. Quum enim ipse se ipsum audisset propheta sanctus, ac potius diuinum, qui ipsum afflabat, quicq; in ipso canebat, spiritu, de eo de quo ipsa prophetia loquitur, dicentem: Quod ueniens ueniet, & non morabitur: iustus autem ex fide mea uiuet: quicq; credidisset, illum esse iustum oraculo, in his verbis quae nunc in manibus sunt, ita ait: Domine audiui auditionem tuam, & timui & quae sequuntur, in quibus manifestissime Deum ad homines ueretur denunciat. Quis uero altius hic sit qui olim cognosceretur, & post aliquando dum anni appropinqua bunt, esset ignoscendus, & per tempus de quo prophetia loquitur declaradus, quis, inquam, hic sit, nisi ille ipse qui ante dictu est uniuersi Dominus? qui etiam hoc comprobato uaticinio, in consummatione seculorum ita nunciatus est ac praedictus, ut omnes homines exaudierint. Huiusc igitur ea qua palam in sacris Euangelij descripta sunt facta, corporis uidelicet, quod afflupsum de uitigine, generationem: item quemadmodum, quum esset in forma Dei, non rapinam arbitratu est esse lexe aequali Deo, sed se ipsum exanimantem formam serui accipies: prater ea quae miracula in hominibus degens ediderit, nec non quacum contra ipsum ausa est iudaica gens, omnia inquam hac, & alia similia his, quum anima oculis prouidisset, quacq; euentura in posterum expectabantur, diuino spiritu docente, purgatissima intelligentia percepisset, ex ijs que hoc modo audierat, se obstupuisse ac: muisse fatur Propheta, dicens: Domine audiui auditionem tuam, & timui: Domine intellexi opera tua, & obstupui. Saluator autem ac Dominus noster, ipsum utiq; hoc Dei uerbum, in medio duarum uitarum cognitus est. Non enim duorum animalium est legendum, sed duarum uitarum. Duarum ergo uitarum, inquit, medius cognoscere. Quum enim secundum Deum sit uita, & altera secundum habet minem, & illa quidem mortalis, haec uero sempiterna, meritò quum uitaria. & huius que expertus esset Dominus, atq; eo modo uenirest in medio duarum uitarum esse cognitus dicitur, ex interpretatione quam Septuaginta ediderunt.

*valde perte
grina loci ex
positio:*

Philip. 2.

In Hebreo
habent sunt
minem, & illa quidem mortalis, haec uero sempiterna, meritò quum uitaria. & huius que expertus esset Dominus, atq; eo modo uenirest in medio duarum uitarum esse cognitus dicitur, ex interpretatione quam Septuaginta ediderunt.

Nam

Nam ex ea quam Aquila edidit, non item, sed sic: Dum appropinquant anni, uiaifica illud. Sed quidnam est illud, nisi quod ait, opus tuum: Theodotio uero ita ait: In medio annorum uiaifica ipsum. Et Symmachus: Intra annos reuici scire fac ipsum, interpretatus est. Quum igitur omnes, Vi uiaifica ipsum, dixerint, planè non de quibusdam ueluti brutis, aut etiam ratio ne prædictis animalibus, sermonem esse declararunt. Quapropter quum apud Septuaginta sit dictum, In medio duarum uitarum cognoscere: non ex sententia eorum qui nos antecessest, hoc accepimus, sed duas eius, de quo prophetia loquitur, uitas significari diximus, unam quidem diuinam, altera uero humanam. His quae dicta sunt, propheta deinceps adiungit: Dum perturbata fuerit anima mea in ira, misericordia memor eris: Sic interim doces quod quicq; spiritu tempus illud prouidisset quo pastrurus eratis de quo ipsa prophetia texitur, perturbatus sit. Vruntamen in hoc ipso tempore, inquit, in quo animo perturbatus sum, propterea quod altius nusquam talis hominibus ira impenderit, propter facinora quae aduersus Dominum perpetrata fuerint, misericordia ipse clementissimus Dominus non ira recordatus est, ut pote qui boni patris sit filius. Proinde extrellum illius supplicium salutis secundum Deum, & misericordia toti mundo causa exitit. Sequitur illud, Deus de Theman ueniet. Dicito autem illa Theman, si in nostram lingua conuertatur, consummationem significat. Nam in consummatione seculi, & in hisce extremi diebus per Saluatorem nostrum, summi Dei nobis illuxit beneficia. Fortasse etiam secundum eiusdem gloriosum in his uerbis aduentum canit, ut altero initio facto, legenda sunt uerba ab illo loco: Deus de Thaman ueniet, tanquam si in consummatione ipse venturus sit ab ijs qui ad australes celci partes spectant. Accipitur enim Thaman pro eo quod est Aufler. Quocirca Theodotion ad hunc interpretatus est modum: Deus ab Aufler ueniet. Quod autem sequitur. Et sanctus de monte umbroso denso, poteris intelligere, si quae in Zacharia sic se habent, apposueris uoces: Vidi noitem, & ecce uir aequalis super equum rufum, & hic stabat inter montes umbrosos. Hunc igitur qui ascendit super equum rufum, & in listis inter montes umbrosos, ipsum illum puto esse qui præsentis prophetia significatur quae ait, sanctum uenturum de monte umbroso denso. Certè uerbiq; montes umbrosi habentur. Et arbitror esse eos in paradiso Dei, quæ plantauit in Eden ad orientem, aut etiam apud coelestem Hierusalem: montes enim in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui. Hier ergo montes, eo quod diuinis potestatis, & sanctis spiritibus referri sunt, quasi consti & large his exuberantes, umbrosi dicuntur. Et in Zacharia quidē planè cernitur, qui rufo inuehitur, quum sic interior Saluatoris nostri, & humana assumpta natura, & corpus, quo quasi uehiculō utebatur, declaretur: at hic Deus & Sanctus nominatus est. Tanquam enim is qui à Deo ad homines defensionis ellet, & tanquam de diuinioribus locis profectus, dicitur Deus de Thaman uenturus, & sanctus de monte umbroso denso. Deinceps adiungit: Cooperuit celos uirtus eius, & laudis eius plena est terra, & splendor eius ut lumen erit. Quibus utiq; uerbis, simili & gloriosum eius in celo regnum ostendit, & quae posita futura est, loquuntur duratura, atq; in omnem terram penetratura, doctrix quae de illo fertur laudatio. Illud autem, Corona in manibus eius: regni eius insignia & notas significat: quibus cornib; inuisibilis atq; aduerterantes potestates repellens, & uictas obtinens abigit. Ordine hic deinceps adiungit: Et posuit dilectionem fortem roboris sui. Et sancte uehementis affectionis eius ac dilectionis erga homines, indicium maximum fuerit, quod ante faciem eius inceperit uerbum illud, uidelicet salutare atq; Euangelicum, quod etiam egressum percurrit campos, adeo ut

*Corpus Christi
si uehiculū.*

li breui

breui tempore totum orbem terrarum eius, quæ per ipsum omnibus hominibus conciliata sit, salutis impleuerit, comprobata eius prophetæ ueritate, quæ ait: Ante faciem eius ibit uerbum, & egredietur in campos. In secundo autem eiusdem aduentu, amplius quoq; ac magis propriu uerbu eius, & his quæ dicta sunt, & ijs quæ deinceps sequuntur, finem inponet: quibus nunc explorandis atq; indagandis tempus non adest.

Quemadmodum Dominus omnipotens confitetur se missum ut auferat etes que uitiosas sunt. Cap. XVII.

Zach. 3. **H**Aec dicit Dominus omnipotens, post gloriam misit me ad gentes quæ spoliauerunt uos: quoniam qui tangit uos, quasi si tangit pupillam oculi eius. Quia ecce ego affero manum meam super iplos, & erunt spolia ijs qui seruerint libi, & cognoscetis quod Dominus omnipotens misit me. Ipse Dominus omnipotens in his seipso missum est ait: & quis nam is si qui miserit, doce, ubi ait: Et cognoscetis quod Dominus omnipotens misit me. Igitur etiam hoc loco duos perspicue habes, qui eadem utantur appellatione, unum eum qui misit Dominum omnipotentem: alterum eum qui mittitur, eiusdem cum eo qui misit nominis. Quem porro alium dixeris eum qui mittitur, nisi eum quem ante nos pluribus appellauimus Deum uerbum, qui à patre missum se confitetur: & qui manifestè dixit, Post gloriam misit me: illud interim significans, quod qui antea fuerint in gloria apud patrem, postea missus sit ad gentes, quæ spoliauerint uos. Quum enim ad eas gentes quæ prius populo Dei aduersae inimicæ erant, missum sit Dei uerbum, has ipsas libipisi subiecit, easdem per suos discipulos depradatus, qui portio quedam erant illius populi qui ad circumcisio nem pertinet, quem quandam in seruitute redigerunt gentes quæ ipsum illum in suo simulacrum cultu depradata fuerunt. Hæc igitur pasturas dici gentes quas disposuit: Sicut enim illæ populi Dei a patria pietate ac religione auertentes, spolia propriae demonib; factæ sunt, ita quandoque etiam ipse patro simulacrorum cultu ab ijs qui ipsis ante seruerint, spoliantur, & sub iugum Hebraicæ religionis traducentur. Hoc autem futurum ait Dominus per seipsum, qui ad tale munus præstandum à patre mittendus sit. Cæterum dixerit aliquis, etiam intelligibiles quasdam & inuisibiles potestes, gentes nunc nominari, quæ spoliauerint, captiuaq; hominum animas egerint, quarum animarum talen se curam gerere ait clementissimum Dei uerbum, qualem unusquisq; oculi sui pupillæ genti. Cuius felicitatis dulitatem atq; amoris erga hominum genus, signum illud erit, quod quum sibi erganos. Dei uerbum esset, & sua gloria apud patrem frueretur, non piguerit ipsum ueniendi ad homines, at inter eos uerandi curâ, dispensationemq; suscipere.

Quod ipse Dominus uenturum se de celo, & inter homines habitaturum, gentes, ad ipsum configuratur, canit: & quod missum se esse à Domino omnipotente confitetur. Cap. XVIII.

Zach. 2. **C**Aude & latare filia Sion, quoniam ecce ego uenio, & habitabo in me die illa, & erunt ei in populum, & habitabunt in medio tui, & cognosces, quod Dominus omnipotens misit me ad te. Quia nunc propositum est filium, autorem rerum apud homines in terra uersaturum ex prophetis ostendere, arbitror huiusc rei demonstrandæ efficaciam habere præsentem prophetiam: adeò quidem, ut ob ipsius rei perspicuitatem, nulla ampliore explanatione sit opus. Eriam illud obseruabis, quod causam rufus sui aduentus significat, ubi ait: Et configurant gentes multæ ad Dominum de die illa, & erit ipsi in populum. Hæc autem ipsi filia Sion nunciant oraculum, sic interim Dei

Dei ecclesiam appellans, propter quod coelestis Hierusalem filia esse uideatur: quæ ut sanctus ait Apostolus, mater sanctorum est. Aut etiam alter filia Sion, Christi ecclesia dici potest, tanquam ea quæ ex priori eori, qui ad circumcisionem pertinet conuentu per apostolos, atq; euangelistas id quod est, acciperit. Qui etiē filii erant eius matris, quæ ob scelera sua obiecta est, quæc uiru taeta est, eo quod expulerit uirum, qui per prophetas de ipsa conquestus est, atq; ait: Non tanquam uirum me uocasti, & patrem, & ducem uirginitatis tuæ. Qui etiē ijs qui de ipsa nati sunt, mores matris exprobans atq; uituperans, ait: Quis est hic liber repudij matris uestra, in quo emisisti eam? & rursus: iudicamini adulteriu matrem uestram, iudicamini, quoniam hæc non uxor mea, & ego non uir eius. Merito sane tanquam ijs qui matrem abnegauerint filiam Domini, ipsius Domini aduentum praetens prophetia nunciata. Erit autem hæc ecclesia de gentibus, quæ loco prioris filii per nostri Salvatores apostolos habita est.

De Domini aduentu & de ijs quæ in passione eius essentia erant. Cap. XVIII.

Ecce dies uenient Domini, & diuidentur spolia tua in te. Et congregabunt omnes gentes in Hierusalem ad bellum, & capient ciuitas, & dimicent domus, & mulieres foeda buntur, & egredietur dimidium ciuitatis in captiuitatem: reliqui uero de populo meo non peribunt. Et egredietur Dominus, & parabitur ad prælium in gentibus illis, sicut dies prælii eius, in die belli, & stabunt pedes eius in die illa super monte oliuarum, qui est contra Hierusalem ab oriente, & cindetur mons oliuarum, dimidius eius ad orientem, & dimidium eius ad mare, profunditas magna uehementer, & inclinabit dimidium montis ad Boream, & dimidium eius ad Austrum. & obturabitur ualis montium meorum, & cōglutinabitur conuallis montium usq; Araf: & obturabitur, quemadmodum obturata est à facie tremotus, in diebus Oziae regis Iuda. Et adueniet Dominus Deus meus, & omnes sancti cum eo, & erit in die illa, non erit lumen, sed frigus, & glacies erit die uno, & dies ille notus Domino: & non dies, nec nox, ad uesperam erit lux. Et erit in die illa, egredietur aqua uiua de Hierusalem, dimidium eius ad mare primum, & dimidium eius ad mare ultimum, in aestate & in uere erit ficeret Dominus in regem in omnem terram. In die illa erit Dominus unus, & Hierusalem nomen eius unus, circumdans omnem terram, & omnem solitudinem. Post quoties obprimam obsidionem Hierusalem, extremamq; illius ruinam & solitudinem, possum quæque ab Babylonis Hierusalem, extremaq; illius ruinam & solitudinem, possum quæque ab hostili terra ad patriam, qui sub pia. Cyro Perseorum rege contigit, quum paulo ante Hierusalem instaurata esset, renouatumq; sanctuarium, et quod apud illud erat altare, sub Dario Perseus canit Prophetæ, & postea alteram obsidionem Hierusalem futuram significat, quam passa est à Romanis nō aliis, quam post scelera, quæ eius habitatores contra Saluatorem nostrum Iesum Christum ausi sunt. Malitissimum igitur etiam hoc loco, Saluatoris nostri, qui Dei uerbum est, aduentus, & que illius tempore ille accidenter, significantur. Sunt uero hæc, partim quæ quo tempore ille passus est, gesta sunt: partim quæ sicut Hebraicam nationem oppresxit obsidio, & ipsius Hierusalem expugnatio, & post ipsa hæc uocatio gentium, uniusq; ac solitus Dei apud omne genus hominum cognitio. Cæterum diuinu spiritu afflatus Prophetæ, cum quadam commiseratione, tanquam is qui suos ad circumcisionem pertinet deploret, ab exclamatione contra illos suæ prophetia initium facit. Dies igitur Domini, sicut in alijs locis, hoc quoq; in loco nominat, ut sic tempus Christi, ad homines aduentus significet, planeq; in eodem ostendit, quemadmodum ipse Dominus, tanquam lumen uerum, proprietatum aliquando autor

li 2 fiet

fet dierum, & omnibus qui in terra sunt hominibus, illuceat, quo tempore & ipsum luminis ipsius radios uniuersae gentes suscipient, quæ quidem illuminabuntur, iuxta illud, Posuit in lucem gentium, in testamentum generis: interea ludaica gens propter infidelitatem aduersus illum, in extrema incidet infortunia. Tale igitur est illud, Ecce dies uenient Domini, & diuidentur spolia tua in te, & congregabo omnes gentes in Hierusalem ad bellum, & capietur ciuitas, & diripiuntur domus, & mulieres fecundabitur, & egredietur dimidium ciuitatis in capitulatum. Post uero ipsius Hierusalem obfitionem: & eam que illico secuta est ludaica gentis seruitute, deinceps bona omnibus adiungit communia, sic canens: Et erat Dominus in regn omnem terram. Et res: Erit Dominus tuus, & nomen illius unum ambiens omnem terram, & solitudinem. Sed enim quum uaticinium enunciavit, ludam gentem esse talia perpetuaram in diebus Domini, quæ non exiit uaticinij admiretur: nam simili ac Iesus Salvator ac Dominus noster aduenit, quicq; ad circumcisio[n]em pertinent, nefaria aduersus illu[m] facinora perpetravit, omnia illis quæ prædicta fuerant quinquagesimo ab ipsa predictione anno, aceruatim euenerunt, finemq; fortita sunt, quum uidelicet ab ipso P[ro]lato usq; ad Neronem, & Titum, ac Vespasiu[m] qui ciuitate obfedererit, nusquam illos omnis generis, & alia super alias in grue[n]tis calamitatibus defecerint: quemadmodum facile ex historia, quæ Flavius Iosephus scripti, colligere, tunc sanè credibile est, dimidiū ciuitatis perisse obfitione, ut ait propheta. Haud uero ita multo post, qu[od] Adrianus imperaret, ludaico rufus exorto tumultu, quæ reliqua fuerat pars dimidia ciuitatis, rufus obfessus expellit: adeò quidem, ut ab illo tempore usq; in hodiernum diem, penitus instabilis omnis illis factus sit locus. Quod si quis dicat sub Antiocho Epiphane[h] cōp[er]ta fuisse, etiā atq; etiam cōsideret, utrū poslit reliqua item, quæ ex hac propheta superfluit, ad Antiochi cōp[er]ta referre, cuiusmodi illud est, quod populus seruitus sit passus, quod pedes Domini in mōte oliuarū steterint: & utrum Dominus in die illa, in regnum fuerit in omnem terram, et utrum non men Domini ambiens in omnem terram & solitudinem, quo tempore Syriam Antiochus obtinuit: & quæ reliqua sunt de eodem oraculo, quem finem fortita sint, aliquo modo conetur ostendere. At si quis nostrā rationē sequatur, uel ad uerbū hæc eueniſtis demonstrabit, atq; in aliū item sensum eadem accipere poterit. Nam post Saluatoris nostri Iesu Christi aduentum, ciuitas illorum, ip[s]a Hierusalem atq; omnis conuentus, institutio[n]e ciuilis, quæ ad ritum religione[n]i q[ui] Mosaicæ legis pertinet, euerfa sublatas sunt, e[st] uestigio[n]e cam, quæ ad intelligentiam spectat, seruitute, adiuncta etiam ea quæ corporum est, perpeſi sunt: quippe qui Saluatorē ac liberatōrē humana[n]arum animarum non suscepint: eum qui uenerat ut ihs qui malorum damnorum serui facti essent, liberationem nunciat: ihs uero qui mentis oculis capti, uisus recuperationem. Hæc ita quum illi ob incredulitatem suam pertulissent, alij omnes quicq; sua liberationem agnoverunt, domestici illius ac familiari effecti sunt, discipuli uniq; & apostoli, & Evangelisti, compluresq; alij, qui de circuſiſione profecti in ipsum crediderunt, de quibus ait Apostolus: Sic etiam nunc reliquæ secundum electionem gratia factæ sunt. Et illud: Nil Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis femen, quasi Sodoma facti essemus, & quasi Gomorrah similes fuſſemus. Illius obſidionis, quan nos ad intelligentiam referimus, immunes expertesq; sunt seruiti, nec huius ſolum, ſed etiam illius, quæ ad uerbi intelligitur. Nam ip[s]i apostoli ac discipuli Saluatoris nostri, & omnes qui ex Iudeis ad ipsum credentes accedebant, qu[od] procul ab Iudea terra abſent, & reliqui effenter immixti gentibus, omnem eoru[m] qui ciuitatē incolebant, perditionem atq; interitum effugere per illud

*Vltima Hierosolyma us
statio et ca
lamitatis in
deorum.*

*Seruitus in
deorum spiri
tuali et cor
porali.*

per illud tempus facilē potuerunt. Quod ipsum sanè etiam prophetia antiqua p[ro]p[ter]a cecinerat, illis uerbis. Qui autem reliqui fuerint de populo meo, non peribunt, quibus deinceps adiungit, Et egredietur Dominus, & comparabitur ad prælium in gentibus illis, quemadmodum dies prælii eius in die belli. At uero in quibus tandem gentibus Dominus præliabitur, si non in ihs quæ Hierusalem obſidebunt, indicat uero ipsum oraculum, quemadmodum ipse Dominus auxilium feret obſidibus eritq; interim in illis, & cum illis ad prælium comparabitur, quæ quidam imperator, propugnatorq; illorum, et aduersus Hierusalem militabit. Non enim dicit oratio, Dominum contra gentes præliaturum. Quibus ergo, & contra quos s[ecundu]m nempe contra Hierusalem, & contra eius habitatores, de quibus sermo erat. Illud autem, Et stabunt pedes eius in die illa super monte oliuarum, qui est contra Hierusalem ad orientem: quidnam altius significet, quam Domini Dei, ipsius in qua[u]m Dei uerbi, in tua eccl[esi]a stationem & confirmationem, quam in praesenti monte oliuarum per figuram, quæ permixtio dicitur, nominat: ut enim uinea extitit dilecta, & fuit uinea Domini Sabaoth figurata domus Irael, & uitis luda nouella dilecta: sic eadem ratione dixeris, quod etiam olivetum facta sit Dominus nomen tuum. Postquam enim prior uinea, quum deberet facere uiam, cert spinas, necq; iustitiam, sed clamorem, merito tanquam eius quæ Rom. 11. instruenda esset, sepe auferens ac parietem Deus, tradensq; eam inimicis ad diripiendum & conculeandum, sicut in Isaia prophetia dictum est, alij ipsi libi agrum constituit in praesenti, quod olivetum nominatur, quasi eum qui oleum & misericordiam a Deo fit consecutus, & a Christo plantis semper uiribus confitit, hoc est sanctis, lucisq; altricibus animis, quibus liceat dicere, Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei. Hic uero oliuarum mons contra Hierusalem esse dicitur, quoniam in locum ueteris ac terrenæ Hierusalem, ac religionis, quæ in illa seruabatur, successit, & à Deo constitutus est, post ruinam Hierusalem, quum supra igitur oraculum dixerit de Hierusalem, quod ciuitas capietur, quodq; hostiles acq[ui]ntimis gentes conuent ent aduersus eam, & spolia eius diuidentur, merito nō in Hierusalem pedes Domini statu[m] dicit. Qui enim id fieri potuissit, quum ea semel sublata esset: sed migrabitibus ab ea, in montem quiescit contra Hierusalem, qui oliuarum uocatur, ibi statu[m] docet. Quod etiam propheta Ezechiel, diuinante spiritu edocet, contemplatur dicit enim: Et eleuauerunt Cherubim alas suas, & rota quæ eis adhæabant, & gloria Dei Israel erat super eis, & ascendit gloria Domini de medio ciuitatis: & stetit in monte, qui est contra ciuitatem. Quod quidem alter quoq; liceat intueri completum ad uerbum, quando hodie quoq; omnes, quicq; Christi religionem cum fide suscepserint, ex omnibus terra partibus concurrunt, non ut quondam festa cuiusdam latitudine gratia, quæ in Hierusalem celebretur, necq; ut adorēt in eo, quod olim in Hierusalem constitutum fuerat sanctuario: sed ut diuersentur, quum ad scilicet mandatum de expugnatione & solitudine Hierusalem, quam prophetia prædixerat, tum in monte oliuarum, qui est contra Hierusalem, adorēt, ubi gloria Domini commutata est, postquam delevit priorem ciuitatem. Verè autem fecitam expositam, atq; ad uerbū accepit narrationem, pedes Domini & Saluatoris nostri, ipsius utiq; Dei uerbi, per id quod assumpit humanum corpus, in monte oliuarum steterunt ad speluncam quæ ibi ostendi

Ezech. 10,

ii, foler,

*Christus stans
in sua Ecclesia
Iesu: 5.*

folet, & que tempore oravit, & quum suis discipulis in eius montis cacumine, mysteria de consummatione tradidit. Ex eodem præterea monte in celum ascendit, quemadmodum Lucas in actis Apostolorum docet, quum ait, illa in monte olivarum apostolis suis & præfentibus & intuentibus, sublimè abjisse, nubeq; ab oculis eorum sublatum fuisse, ipsi osq; intentis oculis illo in celum abeunite mansisse. Et ecce, inquit, duo viri alterius uenteis in uestibus albis, qui etiam dixerunt: Viti Galliæ, quid statis aspiciens in celum hie Iesus qui a sumptu est à uobis in celum, sic ueniet, quemadmodum uidisti eum euentem in celum. Quibus etiam adiungit uerba haec: Tunc reuersi sunt in Hierusalem à monte qui uocatur Oliveti, qui est contra Hierusalem. Estigit, etiam si quis ad uebum scripturam uult accipere, contra Hierusalem & ab illa ad orientem spectans mons is de quo dictum est, olivarum: uertutamen si sententiam, non uerba, sequi volumnus, sancti Christi ecclesia, & mons in quo fundata est, de quo loquitur Saluator dicens, Non potest abscondi ciuitas supra montem posita: pro ea qua excedit, nec amplius surrexit Hierusalem, si uita atq; erecta, dignataq; habita in qua pedes Domini insistant, non solum est contra Hierusalem, sed etiam ab ea ad orientem uerges, quippe qua eius lumen, quo Deum piè colimus, radios excipiat, & multo ipsa Hierusalem anterior facta sit, ipsi q; iustitia soli propinquior, de quo dicuntur: Timentibus autem me, orietur sol iustitiae. Quia uero dicit deinceps, Ecclæsia in toto orbe diffusa. Quod scindetur mons olivarum, dimidium eius ad orientem & mare, profunditas magna uehementer: & inclinabit dimidium eius ad boream, & dimidium eius ad austrum. potest hoc quidem ecclesiæ per totum orbem qui ab hominibus incolitur, dilatationem significare, qua pars ad orientem solem spectantes, ipsaq; aurora orientisq; gentes ac nationes complevit. Porrigitur uero etiam uicq; ad mare, quod est ad occidentem, & ad insulas quoq; in ipso sunt. Porro ad austrum quoq; ad meridiem peruenit, item ad aquilonem & septentriones ad omnes enim partes, & ubiq; gentium, quod figurate significatur Domini oliveti, qua est eius ecclesia, plantatum est. Potest etiam alio sensu, qua antehac facta sit, quaq; etiam nunc sunt in ecclesia Christi, scissiones & fractas, moralesq; in uita, ubi scissi divisæq; est, lapsi significare: dicit enim montem esse dilapsurum, dimidium eius ad orientem, & dimidium eius ad mare, profunditatem magnam uehementer. & inclinabit dimidium montis ad aquilonem, & dimidium eius ad austrum, ut sic in quatuor partes scindi uideatur, duas quidem grauiores ac præstantiores, duas autem contrarias. Et sane uide ne forte in his uerbis, illud quod dicitur ad orientem & austrum, duos ordines significet, eorum qui in succelus profecti in diuino cultu instincti sunt: unum quidem eorum qui in cognitione acerbo, & reliquo diuini spiritus donis proficiunt: alterum eorum qui in morte quidem & vita proprie recte degunt, sed tamen in suis feligendis rationibus deinentur. Reliquæ uero duæ partes, qua prioribus diuisæ sunt, ad mare expanditur ab aquilonem, ambæ erunt. Quæ iam ad malitiam pertinent. A facie enim, aquiloni, inquit, aquilonis, accendentur mala super omnes habitantes terram, & dracon in mari diversari dicitur. Quapropter meritò hic quoq; duo rursus genera intelliguntur eorum qui ab ecclesia declinant: unum eorum qui in uita & moribus peccant: alterum eorum qui à fana & recta sententia labuntur iam oliveti huius montis, de quo sermo est, haec duas sint, qua propria significantur separations. His deinde adiungit: Et obturabitur uallis montium meorum, & conglutinabitur conuallis montium, usq; ad Afael, & obturabitur quemadmodum obturata est à facie terræmotus, indeb. Ozia regis Iuda. At enim in his uerbis, qua tandem esse potest uallis montium Dei, nisi qua olim antea celebratur ex lege Moysi in Hierusalem, corporalis & luda-

& Iudaica adoratio: quam quidē occlusum iti, quasi obturatiōne quadam, præfens oraculum canit, dicens: Et obturabitur uallis montium meorum, & conglutinabitur conuallis montium, usq; ad Afael, & obturabitur. Pro quibus uerbis Symmachus redidit haec: Et obturabitur uallis montium meorum, & præterea appropinquabit conuallis montium ad id quod appossum est, & obturabitur, ubi sane ille cauam indicat, cur obturata sit conuallis. Quæ porro hæc alia quam eam appropinquare, & uicinam fieri ei quod ipsi appossum est: hic autem est mons Domini, qui oliveti ante eam appellatur, quicq; Afael dictus ab ipsi Septuaginta. Significat uero apud Hebreos Afael. ea uox, opus Dei. Sic uero, inquit, uetus conuallis monti appropinquans, & Christi ecclesia, acq; operi Dei, obturabitur & occludetur, quemadmodum obturata est à facie terræmotus in diebus Oziae regis Iuda. Quum uero diu apud meipsum quererim, & diuinæ scripturæ percurrim, ut inuenirem, si quando ea conuallis, de qua hic sermo est, in diebus Oziae obturata sit à facie terra motus, in Regnorum historijs, nihil sane inueni: nam neq; terræmotus illis temporibus ullum ex ijs qui terris et regionibus solent accidere, negalit quippiam tale de conuale aliqua factum esse, in illis scriptum est. Narratur autem quemadmodum Ozia initio iustus fuerit, deinde animo sublatus, per seipsum Deo sacrificare auctus sit, quare de illius facie lepram efforuerit: hoc quidem in Regnorum libris continetur. At Iosephus, præter ea que in Sacris libris scripta sunt, etiam ea que extrinsecus, qualis secundo loco, apud Iudeos habetur, summa diligentia est persecutus, ut pote qui Hebreis ab Hebreis existaret, que illius regis temporibus euensis commemoraret, tam audire potes. Narrat enim quemadmodum argentibus Oziam sacerdotibus ut de templo exiret, nec aduersus Deum peccaret, ille iratus sit, illisq; mortem minatus, nisi quieteretur. Inter ea uero motus quidam terram concussiter, discissioq; templo, splendor ingens illuxerit, qui etiam r̄ hes montium gis faciem inuaserit, & sic euangelio illum in lepram incidisse. Ante urbem in Iudea, uero ad locum qui dicitur Eroge, abscessam esse de monte dimidiam partem, qua ad occidentem uerba erat, conuolutamq; per quatuor stadia, ad monte stetisse qui orientem spectabat: itaq; & ad ius & hortos regios obturasse. Hac sane ego in libris Iudaicæ antiquitatibus posita, apud Iosephum deprehendi. Apud prophetam uero Amos, initio illius prophetæ inueni, quemadmodum ipse uatinari coepit in diebus Oziae regis Iuda, duobus ante terræmotum annis: quem uero terræmotum intelligat, nusquam perspicue subiungit. Sed arbitror eundem prophetam longius progressum, hunc terræmotum describere, ubi ait: Vidi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute super altare, & commoue buntur uestibula, & cæde in capita omnium: & qui reliqui fuerint ex ea, in gladio interficiam. Quibus illum uerbis centeo cadere terræmotū, rerumq; Iudaicæ gemitus, gloriaq; ne non ritus, qui ab illis in Hierusalem celebratur, euerlionē, preterea interitum, qui illos post Salvatoris nostri aduentum inuaserit, quo uidelicit tempore, recusantibus illum Christum Dei, eum qui uerus est sacerdos, lepra animis illorum oborta est: sicut etiam Ozia temporibus, quando ui quadam inuisibili Dominus altare insilens illorum, potestatem fecit percutiens dicens: Percute altare. Certe sua ipsius potestate hoc ipsum declarauit. dicens: Relinquitur uobis dominus uerba defessa. Protinus namq; dum ille patetret, uelut templi scissum est à summo usq; ad imum: quemadmodum Iosephus narrat contigisse Ozia regis temporibus: tum primum quidem commota sunt uestibula, quum terra mota est pafsonis illius tempore. Deinde haud multo post extremum quoq; pertulit cauam, acceptamq; potestate percutiens cædit in capite omnium: hoc agitur tempore uallis montium Dei obturata est, quemadmodum

Math. 23.
li 4 admodum

504 DE DEMONSTRATIONE EVANGELICA

admodum Ozia temporibus evenit. Quod si dictum quidem ac uerba sequimur, factum sanè id fuerit in ipsa obsidione Romanorum, secundum quam putto quædam talia accidisse: si uero sententiam, quo tempore corporalis illa humum spectans Molatice legis adoratio exclusa est, ut non amplius celebretur, propter terræmotum qui ex illo propheticè prædictum, Iudaicam gentem inuasit, ac proter cetera, qua palam memoria prodita fuit. Posthac ad Domini aduentum reuertens oraculum, id ipsum planus denunciat, dicens: Et aduentus Dominus Deus meus, & omnes sancti cum eo. Vbi dum sanctos nominat, uel apostolos eius intelligit, ac discipulos, uel potestates quædam inuisibilis & spiritus administratos, de quibus dictum est: Ecce angelorum, ac ministri strabant ei. Deinde: In aduentu Domini, inquit, erit dies, & non erit lux, sed frigus & glacies erit uno die. Pro quo Symmachus interpretatus est: Et in illa non erit lux, sed frigus & glacies erat uno die, qui cognitus est Dominus: non dies neq; nox, sed erit ad uesperam lux. Et sane uidet quemadmodum in his verbis planissimi diem, quo Salvator noster supplicio est affectus, significat: in quo die illud quidem. Non erit lux, completem est, quando à sexta hora tenebrae factæ sunt in uniuersam terram, usq; ad horam nonam. Illud autem, Sed frigus, & glacies, quo tempore, ut Lucas scribit, comprehendentes Iesum, duxerunt ad domum principis sacerdotis. Petrus autem sequebatur eum à longè. Accenso autem igne in medio atrii, sedebat, ut ait Marcus, cum reliquis, calefaciens se. Ioannes uero plenaria frigus commemorauit, ubi ait: Stabat serui & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se. Cognitus autem, inquit, est hic deus Dominus, & non erit dies, nec erit nox: non quidem dies, quod dictum est antea. Non erit lux: quod sanè etiam completem est, quando à sexta hora tenebrae factæ sunt super uniuersam terram, usq; ad horam nonam, nec itē nox, proprieza quod additur est, ad uesperam erit lux. Quod etiam ipsum exitum inuenient, quando post nonam horam, rursus consuetum lumen recepit dies. Propterea sententiam quoq; si sequimur, hæc completa erunt, in uniuerso quidem super Iudaicæ gente, postquam aduersus Christum illud immane facinus auctoritate & tenebrae, & glacies, & frigus facta sunt: quippe cum illorum mens obtenebrata sit, adeo ut Euangelij lumen radios in corda illorum immittere nequerit, & charitas erga Deum sit trigerata. Et contrario auctad uesperam lumen cognitionis Christo ortum est, adeo ut in quilibet in tembris & umbra mortis ledeant, lumen uiderint: sicut apud Elia factum prophetam ferum est: In ipso igitur Domini huic cœdi die, egreditur, inquit, aqua uitæ de Hierusalem. Hæc autem est rationalis & ad bibendum suauis, & uitam suppedans, & salutaris Christi doctrinæ potio, de qua ipse in Euangeliō quod Ioannes scripsit, Samaranianam illam mulierem instruens loquebatur, dicens: Si scires quis est qui dicit ubi, Da mihi bibere, tu petis se ab eo, & dediſſe etiā tibi aquam uitiam. Ipsa igitur hæc salutaris potio de Hierusalē profluxit, inde illius profectum est Euangeliū, & illius nunc, & præcones totum terrarum orbem impleuerunt: quod quidem declaratur per id quod dicunt, In mare primum, & in mare ultimum, uiuentem aquam exituram, quibus uerbis uniuersa terra fines significantur, & hæc uidelicit qui ad oceanum orientis spectant, qui primum mare nominantur: & qui ad occidentem sole, qui per ultimum mare significantur. Quos utiq; fines, salutaris, Euangeliæ, & doctrinæ aqua uitiam impleuit. De qua rursus dabat præcepta, quum dicebat: Quicunq; bibierit ex aqua quam ego illi dabo, non sitire in æternum. Et rursus: Flumina, inquit, de uentre eius fluent aquæ uitæ salutem in uitam æternam. Et rursus: Si quis sit, ueniat ad me, & bibat. Post hanc igitur de Hierusalem irragitem, influenteq; super omne genus hominum, salutarem,

De aduentu
Domini. Chri-
sti.
Math. 4.

Iudaicus po-
pulus post
Christi aduen-
tū excedens.
Matth. 4.

Ioan. 4.

Aqua Euange-
lice doctrina.

LIBER SEXTVS

505

tarem, rationalemq; aquam, quæ quidem planius alto quodam in loco indi-
cat illis uerbis: Ex Sion enim exhibet lex, & uerbum Domini de Hierusa-
lem, & iudicabit inter gentes: Erit, inquit, Dominus in regem. Non erit au- Ies. 2.2
tem in Hierusalem, neq; super gente ludorum, sed in omnem terram in die
illa: Ester 1. Dominus unus, & nomen eius unum, ambiens omnem terram.
Quæ ipsa quoque cōcordant cum illis quæ a psalmis accepta sunt, & hic op-
polita, ubi dicebatur, Regnauit Dominus super gentes. Et rursus: Dicite in
gentibus Dominus regnauit: Hæc autem uno tempore omnia in diebus Do-
mini futura esse, propheta significat. Nam totius prophetie initio: Ecce di-
es, inquit, uenient Domini, & erunt hæc. Quæ porro hæc alia, nisi oblidio
Hierusalem & ipsius Domini translatio super montem olivarium, iuxta il-
lad, Aduentus Dominus: & quæ acciderit eo die quo ipse palius est: & a-
qua aquens, quæ in totum terrarum orbem effluxit: & denique regnum Do-
mini omniū gentium obtinens principium, nomenq; eius unum, com-
plexus uniuersam terram, quæ omnia, quem quidem exitum sortita sunt, iam
ut in compendio exposuitur. Constat uero etiam illud, quemadmodum
ab appellatione Christi Dei, deriuatum Christianorum nomen, totum ter-
rarum orbem impleuerit: quod ipsum sanè oraculum quoque declarat, quū
Act. 1.2
dicit: Et nomen eius unum, ambiens omnem terram & solitudinem. Tibi
uero per oculum licebit, quæ singula uerba exploraueris, latiusq; intel-
lexeris, contemplari.

Quemadmodum ipse prophetarum Deus, qui omnem uiam scientis per eam le-
gem, nec a Moze data est, ijs qui ad circumlocutionem pertinent, ordi-
nasset, posteriorius temporibus in terra olim conspicien-
dus, aque inter homines uerfatuus canitur.

Cap. 21. X.

Baruch. 3.1
Q Vis descendit in coelum, & accepit eam: (dicit autem sapientiam) & de-
duxit eam de nubibus, qui transfractauit mare, & inuenit eam, & feret
eam super aurum electum: non est qui cognoscat uiam eius, necq; qui excogi-
ter semitam eius. Sed qui seit uniuersa, nouit eam: repertit eam prudētia sua:
qui instruxit terram in sepietum tempus, impletu eam lumentis qua-
drupedibus qui emitit lumen & uadit, uocauit illud, & obediuit ei cum tre-
more, & stelle: splenduerunt in custodiis suis, & latetate sunt: uocauit eas, &
dixerunt, Adsumus: splenduerunt cum letitia ei qui fecit ipsas. Hic est Deus
noster, non reputabur alius ad ipsum, repertit omnem uiam scientię, &
dedit eam Iacob puer suo, & Israel dilectio suo. Posthac in terra uisus est, &
cum hominib; uersatus est. Nihil adiungere oportet diuinis uocibus quæ eui
dentissime propositum nostrum confirmant.

Quemadmodum Christus in Aegyptum iturus canebatur, & quecumque in aduentu
eius futura fuerunt. Caput, XX.

VISIO AEgypti.

Ecce Dominus sedet super nube leui, & ueniet in Aegyptum, & cōmoue Isaie. 19.
buntur manufacta Aegypti a facie eius, & cor eorum superabitur in eis,
& excitabitur Aegypti contra Aegyptios, & bellum geret homo contra fra-
trem suum, & homo contra proximum suum. Ciuitas aduersus ciuitatem, et
lex aduersus legem, & conturbabitur spiritus Aegyptiorum in eis, & confi-
lium eorum dissipabo, & interrogabunt deos suos, & simulacra sua, & eos
qui de terra uocē emittunt, & pythones: & tradā Aegyptū in manus hominū
dominorum asperiorū, & reges asperi dominabuntur eis, & quæ sequuntur,
li 5 Etiam

Etiam nunc Deum & Dominum, ipsum utiq; Dei uerbum, iurum in Aegyptum praesens prophetia significat: & iturum non obscure, neq; invulneter, neq; sine corporali aliquo indumento, sed leui nube uerum, ac potius super crastinidine leui. Sic enim habere auit Hebraicam uocem. Dicant ergo Hebrei, quando post Esaiæ tempora, Dominus apud Aegyptios sit uetus, & quis Dominus, unus est enim supremus Deus, & quoniam pacto super crastinidine leui hic inuectus esse dicatur, & particularem aliquem locū terra ascendisse. Interpretetur præterea crastinidinem leuem, quid tandem ea sit: & quamobrem non sine hac dicatur Dominus uersari in Aegypto. Et quando memoria proditum sit ea, quæ in hac prophœtia continentur finē cōrigisse: cōmota esse, inquā, simulacra manu facta: Aegyptios cū Aegyptis pugnasse, propter Domini ad homines aduentum: & deos illorum, dæmones uidebat, qui multum prius ualebant, nihil amplius posse: neq; rēpōdere se scitentibus propter Domini timorem, & in quorum dominio manus, qui asperi extiterint, quortuē regū, post eum qui hic canitur Domini aduentum, tradita sit Aegyptus: & quamobrem Domini præsente, principib; asperis tradantur, & reliqua eadē ratione cū ijs quæ dicta sunt, qui uel interpretetur. Nos em̄ non aliās hac dicimus extitisse, q̄ sub una dūtaxat: Salvatoris nostri Iesu Christi ad homines aduentum. Hic enim cū Dei uerbum sit, & Dei uirtus, tam si ad sensum quām si ad uerbum accipias, uerlatu in regione Aegyptiorum per nubē leuem complevit ea que predicta fuerant. Nubem uero leuem figurat nominat cōmorationem eius inter homines, qua per corpus quod ex uirgine & spiritu sancto auctum sit, ius usq; eternitatis quemadmodum Hebraeorum habet scriptura, & Aquila planius significavit, quum dixit: Ecce Dominus ascendit super crastinidem, & tenet in Aegypti: crastinidem leuem, corpus de spiritu sancto concepit appellans. Igturetā p̄ haec prophœtia particula, ad uerbum exitum fortita est, que tempore angelus Domini in formis iis ipsi Ioseph, dixit: Surgens accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi, donec dicam tibi. Tunc igitur ipse Dominus Uerbum, puerum atatem ingressus, & suo corpori, quod ex sancta uirgine accepit, coniunctus (quod sane corpus crastinum quod erat ob corporeg materiæ durior naturam: at rursus leui: eo q̄ præstans est, quām ea que ad nos pertinet, ex quo etiā leuis nubes nominat, ppteræ quod non ex uoluptate corruptione, sed de spiritu sancto constabat) in terra Aegyptiorum dixerat. Causa autem cur illuc accesserit, rationem hanc habet. Quoniam enim in Aegypto initium accepisse ea quæ ad errorē colendi simulacra pertinent, memorantur, et uidebant omnium hominum superstitionis esse Aegypti, intimicū atq; hostes populi Dei, longis simicē à prophœtia abesse, merito primū apud illos Dei uirtus cōmorata est. Quapropter plus apud Aegyptios, quam apud omnes alios homines, Euagelice illius doctrinæ uerbum inauult, ex quo ipsum Dominum ad illos accellsum, & cum illis moraturum, præsens prophœtia diuinat. At non Aegyptios in terram ludorum uenturos, neq; Hierosolyma, ut ibi illum adorent: neq; uero ibidem inter ludos ex ijs quæ à Moysi instituta sunt peregrinationes; neq; sacrificatores in eo, quod est in Hierusalem, altari: fed horum quidem nihil prorsus ait futurum, at ipsum Dominum aditum Aegyptios, & suo aduentu homines dignaturum, magnorumq; honorum ipsi autem futurum. Directoram siquidem perfecturamq; illius inter illos commorationem ea quæ iam re ipsa post Salvatoris nostri Iesu Christi aduentum, complera certū: quæ porro hæc sint, inspiciamus. Itq; prius incolebāt Aegyptius, uitiosi prauicij dæmones, per multa secula in simulacris latitantes, animasque Aegyptiorum omni superstitionis errori addicentes, ac subiicientes,

Nubes leuis
quid significat

Matth. 2.

Dæmones Ae
gyptiorum.

cum

cum sensilient nouam quandam diuinamq; uirtutem ad se accessisse, ilicē commoti sunt, & fluctuationem ac perturbationem in seipsis pertulerunt, corq; ipsorum & uis intelligendi, intrinsecus in ipsis conuicta sunt, cesserūtque ac fugata sunt ab ea uirtute, quæ uis effugiens illos compellebat, & ideoq; initia ineffabili quadam ratione adurebat. Et tunc quidem inuisibiliter dæmones talia passi sunt, cum Salvator noster Iesus Christus in Aegyptum cum uisibili corpore peruenit. At uero postquam plane ipsius Euangeliū ad Aegyptios, sicut ad reliquas ḡetes perlatum est, & inuisibilis eius uirtus, una cum suis apostolis adiuit, quæ latenter illos adiuvaret, & etiā cū illis rem negocium gereret, ac per eos religiosam piamq; ipsius doctrinam denunciaret, utrumque ac solum uerum Deum colere adhortaretur, & eos à dæmonibus auertiret, qui prius decepti fuerant: hic iam tum Aegyptijs, sicut etiam reliquis gentibus sedition bellumq; inestinum exortum est, quum alij quidem ab errore colendi plures deos recederent, & ad Christi uerbum concurserent: uero econtra hos ipsos oppugnarent, atq; ad huiusmodi factus à domesticis dæmonibus furore quodam concitarentur, adeo ut fratres a fratris dissenserent, & doctrinæ Christi causa, etiam charifimos sibi gladijs transfigerent. At enim oraculum: Exiuit auctor Aegypti cōtra Aegyptios, & bellum gereret homo contra fratrem suum, & homo contra proximum suum. Confirmata autem prophœtica predicationem etiā ipse salvator noster in Euangeliū dicens: Tradet frater fratrem in mortem, & pater filiū: & consurgent filii aduersus parentes, & interficiunt eos. Et rursus: Nolite pertare quod uenerim pacem mittere in terram: dico uobis, sed separationē. Erunt enim ex hoc quinq; in domo una, tres diuisi aduersos duos, & duo ad uerius tres. Separabuntur, pater contra filium, et filius cōtra patrem: mater cōtra filiam, & filia contra matrē: soror contra nurū, et nurus cōtra sororu. Hec enī in quo tandem à uoce prophœtica differunt, quæ quo tempore Dominus in Euangeliū Aegypti aduentus, ait surrectos Aegyptios contra Aegyptios: & bellū ge domesticos disflū hominē cōtra frat̄: sūt: tunc uero noui. Et estamēti lex, cuius Christus iungit, autor, cōtra legē superstitionis, in qua plures dii colebantur, surrexit, quū uidelicet gentiū simulacra adorantium lex, Christi doctrinā oppugnās, & ciuias ac relpublica eius ecclesiæ que in Christo consistit, aduersus titus atq; instituta non creditiū nationum suscitata est. Et q̄ illud dictum est, Ciuitas contra ciuitatem, & lex aduersus legem. Deinde licet plane Aegyptios & omnes simulacrorum cultores, eumq; qui in ipsis uim suam exercet superstitionis spiritum, intueri etiam nunc perturbatos, & multum quidem consuntantes, & cōmiserentes contra Christi doctrinam ut eam extinguat, atq; ex hominibus delectant, dissipari a Deo qui ait in ipsa prophœtia: Et conturbabit spiritus Aegyptiorum in eis, & consilium eorum dissipabo. Quamq; innumerabilia sit quæ interrogant ac fecissentur in oraculis ac divisionibus aduersum nos, quoties Deos suos, & latitudines in simulacris dæmonas & eos qui prius in ipsis multum poterant, pythones adiunt: nihil tam amplius ex illis habent. Quapropter oraculum ait: Et interrogabunt deos suos, & simulacra sua, & pythones. Sed enim inquit, nullum plane obstinabunt auxilium, quicunq; ad eos qui in ipsis dii esse uideantur, quicunq; ipsos antea deceperint, cōfugient. Tunc utiq; maxime eos ipsos dominis ac regibus aperiens, tradente Domino cum dæmonibus suis auscultates, & ab ilis instincti, infestationes aduersus Dei ecclesiam concitatib; Hic mihi animū aduersus diligenter uelut, quoniam pacto usq; ad Salvatoris nostri Iesu Christi aduentum, suis regibus seorsum ac perse tota Aegyptius ueretur, & in suo ipso forum iure ac libertate degenerat Aegyptius: potestasq; illorum ab initio, quam longa, & quam multa fama feratur fusse: & quemadmodum ex illo,

Aegyptius quā
dōsubacta a
Romani.